

STRESZCZENIE

Pracę doktorską stanowi cyklu pięciu, powiązanych tematycznie publikacji naukowych (cztery artykuły opublikowane w wysoko punktowanych czasopismach naukowych w języku angielskim oraz rozdział w pracy zbiorowej w języku polskim). Głównym celem zaprezentowanych badań własnych, będących przedmiotem rozprawy doktorskiej, była analiza wybranych czynników osobowych i relacyjnych związanych z dojrzałością do rodzicielstwa oraz realizacją ról rodzicielskich (odzwierciedlającą się w responsywności rodzicielskiej oraz postawach rodzicielskich). W związku z powyższym, celem badań przedstawionych w Publikacji 1 (Lipowska, Łada-Maško, & Lipowski, 2021) była weryfikacja modeli dotyczących przewidywania postaw rodzicielskich ojców dzieci w wieku przedszkolnym, uwzględniających rolę cech indywidualnych ojców – strategii radzenia sobie ze stresem, jak też cech dziecka – temperamentu i płci. W badaniu wzięli udział biologiczni ojcowie jedynaków (N = 146; Mwiek ojców = 35,07; SD = 5,71). Wyniki wskazują, że strategie radzenia sobie ze stresem ojca oraz temperament dziecka przewidują postawy rodzicielskie w sposób względnie niezależny. Ponadto, wyniki potwierdziły, że aktywne strategie radzenia sobie sprzyjają rozwojowi wysokich kompetencji rodzicielskich. W niniejszym badaniu zaobserwowaliśmy również różnice w przewidywaniu postaw rodzicielskich ojców przez cechy temperamentu dziecka, w zależności od jego płci. W kolejnych etapach pracy doktorskiej, zaprezentowałam badania dotyczące roli czynników osobowych w procesie przygotowywania się do rodzicielstwa, a także czynników związanych z indywidualnym funkcjonowaniem w bliskich relacjach kobiet i mężczyzn. W Publikacji 2 (Kaźmierczak, Pawlicka, Łada, & Anikiej, 2020) przedstawiliśmy polskie opracowanie Skali Wrażliwości Ainsworth (1974), obserwacyjnego narzędzia służącego do oceny jakości interakcji między rodzicami a dzieckiem, a także jego innowacyjne zastosowanie w kontekście badania par. W badaniu wzięło udział 220 heteroseksualnych par, w wieku od 22 do 35 lat. Połowę grupy badanej stanowiły pary spodziewające się pierwszego dziecka (trzeci trymestr ciąży, aktywizacja roli rodzicielskiej), natomiast drugą połowę - pary nie posiadające dotychczas dzieci i nie będące aktualnie w ciąży. Wyniki badania wskazują, że aktywizacja roli rodzicielskiej sprzyja wyższej responsywności osób badanych, a ponadto potwierdzają, że niezwykle ważny dla responsywności jest kontekst relacyjny – czynniki związane z funkcjonowaniem w bliskich relacjach. 4 Wnioski z niniejszego badania doprowadziły do przeprowadzenia badań przedstawionych w Publikacji 3 (Kaźmierczak, et al., 2020), w którym podjęliśmy się szerszej analizy czynników relacyjnych dla jakości opieki nad dzieckiem, uwzględniając czynniki związane z funkcjonowaniem w rodzinie pochodzenia oraz w bliskim związku romantycznym w okresie przejścia do rodzicielstwa. W badaniu wzięło udział 111 par młodych dorosłych (N = 222), które spodziewały się pierwszego dziecka. Uzyskane wyniki wskazują, że kobiety były postrzegane przez swoich partnerów jako bardziej empatyczne, natomiast mężczyźni częściej zgłaszali doświadczanie przemocy w dzieciństwie w porównaniu do kobiet. Ponadto, wykazaliśmy, że empatyczna troska kobiet (ale nie mężczyzn) postrzegana przez ich partnerów była związana z responsywnością par spodziewających się pierwszego dziecka. Nasze wyniki potwierdziły mediacyjną rolę postrzeganej empatii partnera w związku między retrospektywnie ocenianymi negatywnymi doświadczeniami opiekuńczymi w dzieciństwie, a responsywnością pary na płacz dziecka. Wyniki dotychczas przeprowadzonych badań (Publikacje 1-3), skierowały moje zainteresowania naukowo-badawcze w kierunku czynników mogących potencjalnie mieć znaczenie dla lepszego radzenia sobie z wyzwaniami rodzicielstwa. W szczególności ku zasobom psychologicznym związanym z kompetencjami rodzicielskimi, wrażliwością rodzicielską czy empatią. W związku z powyższym, celem badań przedstawionych w Publikacji 4 (Łada-Maško & Kaźmierczak, 2021) była operacjonalizacja konstruktów dojrzałości do rodzicielstwa oraz stworzenie autorskiego kwestionariusza umożliwiającego ocenę dojrzałości do rodzicielstwa młodych dorosłych i weryfikacja jego własności psychometrycznych. Skala Dojrzałości do Rodzicielstwa (SDR; Łada-Maško & Kaźmierczak, 2021)

okazała się być rzetelnym i trafnym narzędziem służącym do oceny dojrzałości do rodzicielstwa. Ponadto, w badaniach podkreślono wielowymiarowość konstruktów dojrzałości do rodzicielstwa, która przejawia się w różnych sferach funkcjonowania człowieka: w obszarze indywidualnych wartości, behawioralnym oraz funkcjonowaniu poznawczo-emocjonalnym. Ponieważ dojrzałość do rodzicielstwa jest nie tylko konstruktem intraindywidualnym, ale także ściśle związanym z funkcjonowaniem w bliskich relacjach, celem kolejnego badania przedstawionego w Publikacji 5 (Łada-Maśko & Kaźmierczak, 2023) była analiza roli przywiązania w przewidywaniu dojrzałości do rodzicielstwa par w okresie dorosłości, z uwzględnieniem czynników rozwojowych (wiek, aktywacja roli rodzicielskiej – trzeci trymestr ciąży) oraz płci. W badaniu wzięło udział 300 heteroseksualnych par młodych dorosłych w wieku 20-35 lat. Pary zostały podzielone na trzy grupy: 1) 110 par w wieku 20–25 lat (okres wyłaniającej się dorosłości); 2) 90 par w wieku 26-35 lat (wczesna dorosłość); 3) 100 par w wieku 20-35 lat spodziewających się pierwszego dziecka (trzeci trymestr ciąży, przyjmowanie roli rodzicielskiej). Uzyskane wyniki wskazują, że unikanie przywiązaniowe jest uniwersalnym predyktorem dojrzałości do rodzicielstwa par w okresie dorosłości, niezależnie od aktywacji roli rodzicielskiej. Nie wykazano natomiast istotnych związków pomiędzy niepokojem przywiązaniowym a dojrzałością do rodzicielstwa. Ponadto w badaniu zaobserwowaliśmy, że negatywne skutki unikania przywiązaniowego są słabsze w grupie par spodziewających się dziecka. Z kolei analiza roli czynników rozwojowych takich jak wiek i aktywacja roli rodzicielskiej wykazała, że oczekiwanie dziecka w bliskiej przyszłości sprzyja większej dojrzałości do rodzicielstwa i ma prawdopodobnie większe znaczenie dla dojrzałości do rodzicielstwa niż wiek